

Grațiela BENGA-ȚUȚUIANU
(Institutul „Titu Maiorescu”,
Filiala din Timișoara
a Academiei Române)

Natural Born Digitals?
**Plurilingvism și etică postumană
în poezia contemporană
românească¹**

Abstract: (*Natural Born Digitals? Multilingualism and Posthuman Ethics in Contemporary Romanian Poetry*): The aim of the present paper is to come to terms with the poetry written by two young Romanian writers, Anastasia Gavrilovici and Daniela Hendea. Basically, it follows a twofold outline: 1. the emergence of plurilingualism and the relation between language and posthuman ethics; 2. the notable poetic features and the force lines that individualize the two poetesses mentioned above. On the one hand, the poems written by Anastasia Gavrilovici explore the hybridization that starts within the body and ends in an integrative conscience, that does not belong to that body anymore. On the other hand, in the poems published by Daniela Hendea, the poetic voice impels the cultural dynamics, questioning not only a literary tradition, but also the profound layers of the individual and social existence.

Keywords: *language, body, conscience, hybridization, posthuman.*

Rezumat: Lucrarea face o incursiune în poeziile a două scriitoare contemporane, Anastasia Gavrilovici și Daniela Hendea. Îmi propun să evidențiez ocurențele plurilingvismului și legăturile lui cu etica postumană, subliniind, totodată, particularitățile de viziune și liniile de forță ale unor poete care se diferențiază între ele, dar și de principalele trasee de explorare decelabile în literatura congenerilor. Poemele Anastasiei Gavrilovici explorează hibridarea care începe în corp, dar se termină într-o conștiință care nu aparține trupului – plurivalentă și integratoare. În textele Danielei Hendea, subiectul poetic impulsionează exodul cultural în care așezarea într-o tradiție literară, dar și în straturile adânci ale existenței (individuale și sociale) e pusă sub semnul întrebării.

Cuvinte-cheie: *limbaj, corp, conștiință, hibridizare, postuman.*

Postuman(ism) și ontologie plurală

Pentru început să amintim că, deoarece denunță erorile umanismului (ale căror consecințe sunt depistabile în arena discriminărilor), feminismul și teoriile queer sunt strânse sub umbrela postumanismului – ceea ce determină contestări² ale relevanței acestui concept. Apoi, una dintre distincțiile pe care le fac cercetătorii este aceea dintre

¹ Articolul este forma preliminară a unui segment dintr-un volum propus spre publicare Editurii Universității de Vest, după desfășurarea CICCRE 2023.

² Printre constatarea se află Paul Jay, *The Humanities “Crisis” and the Future of Literary Studies*, Palgrave Macmillan, New York, 2014.

postumanism ca discurs și postumanul¹ ca obiect al acestui discurs. Dar condiția postumană? Investigând dintr-o direcție post-antropocentrică relația dintre om și animal și oprindu-se asupra lui Dolly (oaia clonată), Rosi Braidotti observă că

raportarea la Dolly șterge toate categoriile gândirii pe care le-am moștenit din trecut – ea forțează longitudinea și latitudinea gândirii înseși, adăugând profunzime, intensitate și contradicție. Personificând complexitatea, această entitate care nu mai este nici animal, dar nici complet o mașină, întruchipează condiția postumană (Braidotti 2016, 101-102).

Posibilitatea de a modifica și îmbunătăți corpurile (inclusiv cel uman) a provocat temeri și a trezit speranțe pe care postumanul le rezumă și care alimentează o literatură². În fine, nu poate lipsi demarcația între *postuman-ism*, concentrat asupra ființei hibride a postumanului, și *post-umanism*, definit ca un curent de gândire (Dediu 2019, 108-112), care demantelează dihotomiile uman-nonuman, om-animal, om-mașină, bărbat-femeie ș.m.d.

O schiță teoretică, oricât de sumară, pleacă de la corelarea dintre istovirea postmodernismului și apariția unei mișcări teoretice care, deși desprinsă din acesta, i se opune. Cu rădăcini într-un poststructuralism avid să pună sub semnul întrebării conceptul de *uman* (chestionare vizibilă în teoriile lui Foucault, Deleuze și Derrida), postumanismul prinde contur în anii '90 și se impune, cu tot mai multă forță, în deceniile din urmă. Studiile feministe ale lui Karen Barad, bunăoară, sunt completate de abordări postumaniste (Barad 2003, 801-831). Începând de la *A Cyborg Manifesto*³ (Haraway 1991), un șir de teoreticiene își leagă numele de forjarea postuman(ism)ului: Katherine Hayles, Rosi Braidotti, Francesca Ferrando, care ajunge până la analiza multiversului în știință și filosofie (Ferrando 2019), Cary Wolfe și Helena Pedersen arată varietatea armonică a câmpurilor studiate – de la filosofie la educație. În viziunea lui Katherine Hayles, de exemplu, postumanismul e definit de valorificarea tehnologiei pentru a ameliora capacitățile umane și noua așezare a omului pe o planetă pe care o împarte cu forme hibride sau artificiale de viață. Însă care om? Mai este trupul uman acela pe care l-a desenat Leonardo da Vinci? După cum scrie Hayles, corpul uman poate suporta, pe dispozitivul lui original, o serie întreagă de grefe și proteze, ba chiar și o înlocuire de ansamblu (Hayles 1999).

¹ Postumanul cuprinde seria de transformări biologice, mentale și sociale, generate de explozia tehnologică din anii '90 și deceniile care le-au urmat.

² Semnificativ e studiul lui Carole Guesse, *On the Possibility of a Posthuman/ist Literature(s)*, în Sanna Karkulehto, Aino-Kaisa Koistinen, Essi Varis (eds.), *Reconfiguring Human, Nonhuman, and Posthuman in Literature and Culture*, Routledge, 2019, p. 23-40.

³ Așa cum îl concepe Haraway, un cyborg este un hibrid dintre o mașină și un organism, o creație a realității sociale și totodată un construct ficțional. Mai mult decât atât: puternic influențată de marxism, Donna Haraway asimilează cyborgul cu un moștenitor ilegal al militarismului și capitalismului patriarhal, pentru a completa mai apoi cum că astfel de moștenitori sunt adesea neloiali, din moment ce tații lor sunt neesențiali.

Pe scurt, alături de transumanism (limitat la îmbunătățirea omului prin tehnologie), postumanismul interoghează categoriile umanului și se evidențiază printr-o poziție etică la fel de atentă cu modurile diferite de existență. Din întregul tablou al teoriilor postumane se desprinde o ontologie particulară, relațională, plurală, care are în vedere atât fluidizarea identitară, cât și acroșajele științei (inclusiv enigma cuantică și teoria supercorzilor).

Reflexii poetice ale postumanului

Schimbarea de paradigmă în poezia românească și temele postumane reflectate în poemele lui Gabi Eftimie și Val Chimic au constituit obiectul unei secțiuni dintr-un studiu amplu (Benga 2016). Nu voi relua aici discuția despre dezumanizare, alienare, organisme polimorfe, hibridare, postapocaliptic ș.a. Postdouămiismul a mutat atenția dinspre stigmatul identitar spre aspectul relațional, cu componenta lui etică – vădită în poetica lui Deniz Otay, dar decelabilă și la alte poete (Anastasia Gavrilovici, Monica Stoica, Adelina Pascale, Mihók Tamás, Andrei Doboș etc). Rezumând, consider că evoluția poetică a Medeei Iancu ar putea constitui o epitomă pentru transferul spre o sensibilitate acumulativă și integrantă. De la debut până la cartea din 2023, *Țesătoarea*, tensiunile psihice și relevarea lor discursivă s-au extins înspre deconspirarea mai multor tipuri de asuprire și revendicarea eliberării.

Nu e de mirare, așadar, că încă din 2017 racordul postumanist al literaturii române contemporane a atras atenția. Mihai Iovănel îl sesiza pe atunci în *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc* iar Alex Ciorogar coordona un dosar, în *Vatra* (nr. 3-4), dedicat acestei teme. Doi ani mai târziu, apărea un întreg volum (intitulat *Postumanismul*) sub îndrumarea aceluiași Alex Ciorogar.

O parcurgere, oricât de rapidă, a vocilor feminine din ultimele decenii de literatură arată, fără dubiu, că poezia a zguduit stereotipii sau le-a pulverizat cu totul. Scriitoarele au respins rolul secund, au renunțat, treptat, să vorbească din postura de victime ori să folosească enunțuri de o delicatețe forțată și, la rândul-i, constrângătoare. Ba chiar au glăsuț în numele unei comunități. Au arătat cât de ușor se pot confunda ordinea naturală și decizia autoritară. Și, mai ales, s-au îndreptat spre alte orizonturi (estetice), dând deoparte tiparele în care le-au fost fixate creațiile.

Chiar dacă postumanul este asociat, în câmpul literar românesc, cu poezia postdouămiistă, consider că e pripit și eronat să îl fixăm într-un segment temporal închis. Amintesc, în treacăt, de *Poemele trans* (2012) ale Magdei Cârnelci, de *Sophia România* (2021), opul Ruxandrei Cesereanu și de volumul *Lucy* (2021) al Teodorei Coman. Dar, pentru că o investigație a evoluției poeziei postumane în România ultimelor două decenii este imposibil de făcut pe câteva pagini, mă voi opri, în principal, la două poete al căror debut s-a petrecut aproape sincron.

Plurivalențe și hibridări

Între corpul care, în poemele Ștefaniei Mihalache, își descoperă nucleul miraculos („Șină de montaj rapid rail”) și trupul care își reflectă metaforic graviditatea în secțiunea unui „ou Kinder” (în cartea de debut a Anastasiei Gavrilovici) nu intervine doar o distanță temporală (din perspectiva maternității), ci o deosebire de viziune. Dacă Ștefania Mihalache transfera experiența maternității în miezul tematic al poemelor, pentru Anastasia Gavrilovici (după cum arată *Obsessive Confessive Disorder*) aceasta nu este decât unul dintre

cele mai glorioase lucruri în 2019./ M-am căsătorit. Am absolvit. Am făcut un copil./ Am tradus, am scris o disertație, am învățat câteva/ lucruri esențiale despre frică, am râs mult și am făcut ceea ce/ fac oamenii când se pregătesc să intre în timp, să-și propage/ informațiile genetice în viitor. (Gavrilovici 2019, 56).

S-a scris mult despre *Industria liniștirii* adulților (2019). Pe bună dreptate, fiindcă intensitatea poemelor nu putea fi trecută cu vederea. Pe de altă parte, atenția îndreptată asupra debutului Anastasiei Gavrilovici a mai avut un declanșator – subliniat de Octavian Soviany când, după ce a salutat maturitatea poetei, a observat că

n-au lipsit nici cărcotașii ce i-au reproșat pe rețelele de socializare niște violențe de limbaj, care de altfel trebuie căutate cu lumânarea, căci poeta nu se încadrează în categoria autoarelor „rele de gură”, iar criticii cu pricina au dovedit doar că nu sunt la curent cu producția poetică a ultimelor decenii. În comparația cu lirica altora (autori și autoare) cea a Anastasiei Gavrilovici e aproape feciorelnică. Poezia ei are uneori accente de revoltă, dar e departe și de discursul „mânios” al promoției fracturiste și de manifestele zgomotoase ale feministelor. (Soviany 2020).

Totuși, chiar dacă nu vibrează la furia primilor douămiiști, autoarea *Industriei...* reciclează unele formule poetice moștenite din anii 2000: simptomele traumei, critica socială, irigările biografiste și substanța confesivă¹ sunt topite și supuse acțiunii unor reactivi care provoacă salturi imagistice îndrăznețe.

Indicibilul maternității (și al femininului, în general) este unul dintre traseele tematice ale *Industriei...*, cu punctul de origine în miezul fragil al umanului. Al doilea îl constituie critica socială. Tangentă la alienare, vulnerabilitatea subiectului poetizant se poate metamorfoza în stimul energizant. Dar forța emoțională, oricât de intensă, are (natural) limitele ei. Destule poeme palpează aceste hotare prin imagini derulate rapid de la o extremă la alta, ca într-un film obișnuit să mențină adrenalina la cote înalte. În acest caz, imaginile clădite nu o dată pe logica sinecdocii (cf. Crăciun 2020, 29). par că spun totul când, de fapt, prin tehnica asamblării lor, lasă deschisă responsabilitatea

¹ Mihnea Bălăci merge mai departe cu identificarea rădăcinii formale a debutului Anastasiei Gavrilovici și o găsește în modernismul american, mai exact în mișcarea confesionalistă și imagistă. Cf. Mihnea Bălăci, 2020, <https://www.observatorcultural.ro/articol/un-alt-nou-antropocentrism/> [ultima accesare la 3 iunie 2023].

convergențelor în teritoriul afectului și plasticității, cum se observă în poemul *mâl, roșii modificate genetic și seringi*: „inima mea a dat tot și dă tot ca o broscuță/ aplatizată sub roțile unui tir” (Gavrilovici 2019, 39). Sau într-un *un măr roșu*: „lumina trece aproape tomografic peste perne/ acolo unde creierele noastre își spun povești de când erau mici/ fac planuri de vacanță și râd ca două conopide grăsuțe/ înainte să intre în cuptor” (Gavrilovici 2019, 29).

O „lirică a umanității, deopotrivă nudă și ingenuă, cu slăbiciuni și friabilități” (Chirian 2020, 9)¹ a fost descoperită în *Industria liniștirii adulților*, în timp ce Andreea Pop observa că poetei

îi reușește un adevărat inventar al precarităților și al fascinației discrete pentru complexitatea lumii (prelucrată, însă, ca rechizitoriu și nu ca adulație, e prea lucidă ca să îi iasă altfel), indiferent de perspectiva din care o privește – ca femeie, iubită, (viitoare) mamă, credibilă în toate. Nimic din umorile sentimentalismului, aici, însă, pentru că și în cele mai confesive pasaje se păstrează între limitele unui regim cerebral, pe fondul căruia orice linie dramatică e trasată cu o febrilitate a observației temperate, ce rareori se pretează unor inflexiuni ceva mai aprinse. Istoria mică, așa cum se citește la firul ierbii, e pentru Anastasia Gavrilovici mai mult o pistă de lansare a unor anxietăți sobre și disperări mute, una care mai mult implozează decât să producă efecte general vizibile. (Pop 2020, 31).

În poemul *Natural Born Digitals*, scenariile – a căror mobilitate vizuală mixează non-umanul și umanul – captează transferul de comunicare și interfețele complexe ale biologiei inteligente, ale organismelor dependente și ale unui hardware nonbiologic:

Cum stau în picioare lângă ușile de la metrou, cu/ plasele de cumpărături, gravă și gravidă, mă uit la oamenii/ de pe scaune, la capetele plonjate în ecranul telefonului, cu/ mahnirea aia cu care l-am privit poate doar pe/ băiatul de care îmi plăcea în liceu când am aflat/ că e gay. [...] N-am învățat nimic de la nimeni./ [...] Niciun shortcut spre fericire, nicio aplicație capabilă să/ ne facă atenți la nevoile celor de lângă noi, să ne estompeze/ defectele de fabricație. Doar universuri compensatoare, realități virtuale/ în care grafica e concepută de bijutieri maniaci și organizatori/ de nunți și botezuri. Universuri în care există scaune pentru toată lumea și/ asta e suficient să fim fericiți. (Gavrilovici 2019, 54-55).

Subiectul poetic postuman (relațional și multifățetat – căci apare în ipostaza de marginală, femeie, iubită, soție, mamă – cu owl Kinder ca metaforă a gravidității) poate fi conceptualizat în perimetrul respingerii viziunii transcendente (pe linia lui Deleuze) și a devenirii-minoritar (cf. Deleuze, Guattari 2013), cu o extensie spre un feminism vitalist care, în parte, converge spre viziunea lui Rosi Braidotti cu privire la prioritatea ontologică a diferenței și a capacității sale autotransformatoare (cf. Braidotti 2011).

¹ Autoarea cronicii remarcă și „iluzia confesiunii directe, fără zgomot alb, trecându-te, ca într-un montagne russe, prin contemplații dezabuzate, prin jocul perspectivelor defetiste, prin alienări golite de histrionism, prin intuiții de precizie medicală ale suferinței.” (Chirian 2020, 9).

Decelabilă în *Acordor de teremin* (volum cu care Daniela Hendea a debutat în 2018, doar cu un an înaintea Anastasiei Gavrilovici), valența terapeutică a poetizării e pusă în valoare de poetă și în următorul op, *H2X* (2021), care prelungește totodată discursul infuzat de informație științifică și survolat de sporii postumanului. La fel ca în cazul tehnologiei și al substratului informațional din poezia Anastasiei Gavrilovici, nici în textele Danielei Hendea știința nu reprezintă un adaos care parazitează organismul liric. Dimpotrivă, devine una dintre condițiile existenței lui. E drept, autoarea documentează/ arhivează (ab)normele ființării în perimetrul neuroștiințelor și al terapiilor medicale, însă menține orizontul pluridimensional care a făcut ca poemele din *Acordor...* să nu eșueze pe țărmul predictibilului și neproblematicului. De aceea, *H2X* cuprinde reflectarea unei realități care le este accesibilă doar câtorva și sugerează transfigurarea ei prin exercițiul poetizării (ceea ce o aduce la îndemâna mai multora).

Pe de altă parte, într-o lume guvernată de goană după performanță, în *Industria liniștirii adulților* vocea poetică își dezvăluie forțele critice și resursele viziune. Demitizează nostalgiile futuriste și intuiește amenințările tehnologizării „cu o vocație aproape apocaliptică și fără ambiția adevărului absolut, de pe margine, dintr-o poziție de *misfit* sentimental.” (Pop 2020, 31). Plasată în descendența liricii confesive a Marianeii Marin și a Ruxandrei Novac (cf. Soviany 2020), poeta a descoperit (în poemul *cochilie*) că urlatul și „decibelii de care e nevoie să-ți pierzi timpanul” (Gavrilovici 2019, 38) nu sunt echivalente cu punerea în contact, așa cum nici existența „glandefericire” nu asigură, obligatoriu, mulțumirea. În *Industria liniștirii adulților*, descoperirea complexității lumii se produce numai prin mașinăria experienței, care determină apropierea extremă (poetizantă) de ceea ce este expus – chiar și în (poemul) *instrucțiuni*. Sau prin experiența apropierei extreme de ceea ce e de nerevelat (ca în poemul intitulat *și tot în frumusețe îmi va cădea capul*). Prin această micșorare a distanțelor, până la limita confuziei, se detonează tensiunea poetică. Consecințele ei sunt imaginile neîntrerupt corelate, care sfidează delimitarea categorială – proces unde se disting neurobiologia expresiilor emoționale umane și plasticitatea axonică prin care se recartografiază universul postuman, într-o întregă geometrie de stări și reprezentări.

Cu o poetică în care valența materială a corporalității este trecută în umbră, pentru a evidenția, în schimb, punțile (post)umanului, avântul contagiunii emoționale sau urmările absenței empatiei, Anastasia Gavrilovici arată că autoscopiile se pot îngemăna cu detenta relațiilor (non-)umane, dar și cu scrierea de sine. Pe plan biologic, hibridarea poate începe în corp, continuă pe palierul lingvistic (cu inserții în limba engleză), dar se sfârșește într-un soi de conștiință plurivalentă și integratoare, care nu aparține trupului.

În poeme care cartografiază relieful neliniștilor, *H2X* face trecerea de la o biografie vulnerată la căutarea unei semnături identitare hibride. Mecanismele psihologice prin care subiectul poetic mănuieste o realitate fluctuantă (rațiunea și emoția) nu sunt, în realitate, rivale – așa cum se lasă îndeobște percepute. Parteneriatul lor ascuns – care face ca emoția să nu fie un tip de răspuns, ci să cumuleze un set de răspunsuri (cf. Tsur 2008, 57) – se dezvoltă și în disponibilitatea incluzivă a vocii

poetice, care lasă în umbră direcția specifică sugerată de rațiune în continuumul (dez)organizării. Un fragment din *Partizana rutinei*:

Mă costumez în partizana rutinei,/ a acțiunilor repetitive. Minte-mi/ rulează pe fundalul lor, infuzia/ de stimuli păstrează creierul/ preocupat. Orașelul adoptiv/ nu are piste pentru biciclete,/ și-atunci nu-mi rămâne decât/ să dau ocol cartierului mărginaș/ de una, două, trei, șapte ori,/ aceleași cutii poștale cu stegulețul roșu/coborât/ no mail, la porți aceleași figurine/ cu expresii faciale împietrite. [...] Receptorii senzoriali trag la jug, sfârâind/ în impulsuri bioelectrice: furnici/ de foc în stare să transporte/de treizeci de ori greutatea lor corporală./ De la sine-nțeleș: momind creierul cu stimuli/ din exterior, îl ții-n lesă, îl împiedici/ să și-i creeze pe ai lui proprii,/ asupra cărora aș avea un control/ delimitat. Iar aici e cheia, pe moment:/ cortexul prefrontal nu-i poate-ngădui amigdalei/ să-și facă de cap, să zburde liber,/ asta doar dacă/ îți iei în serios anxietatea. (Hendea 2021, 81).

Cu un instrumentar lingvistic care depășește resursele depozitului comun, poemele semnaleză originea lexicului întrebuițat și potențialul pe care îl ascunde, demonstrat în bizara asociere între terminologia neuroștiințelor și imaginile cu conotații animaliere. Combinația care statornicește, în conectori biologici, legăturile între reflexivitate și instinct lasă cale liberă intersecțiilor emoționale, prin care expresivitatea o depășește pe cea a unei voci solitare și preia inflexiunile ce însoțesc procesul de extragere/ exhibare a subiectivităților posibile.

Poem al spiralei traumatiza(n)te se arată a fi *Tricking evolution*, în care repetitivitatea menține întregul mecanism emoțional și produce (inclusiv) textul în curs de scriere:

oricât ne-am dezice de latura noastră animal/ se ține scai de noi blestemul de-a ne zbate/încontinuu pentru existență. Descotorosindu-ne/ cu-n glonț de prădătorii/ lesne de anticipat/ vizual, auditiv, olfactiv – instinctiv –/ am rămas la cheremul celor microscopici, care/ pătrund nestingheriți prin orificii, și a celor/ din interior pe care-i proiectează neuronii. (Hendea 2021, 89).

De la sălbăticia angoaselor și seninătatea acceptărilor, poemele rulează (cu viteze diferite) introspecții generate de mici decupaje ale memoriei, de imagini ale temerilor concrete (trauma emigrantului), dar și ale fricii abstracte: frica omului întâmpinat de moarte.

Constructul biologie-afect-intelect beneficiază de supraetajările unui arhitect pentru care cel puțin două elemente constituie garanția legăturilor cu ideea de literatură: nevoia de particularizare a creației și contactul ei cu vibrația poeziei americane, de la Marianne Moore și Elizabeth Bishop încoace, până la Ada Limón¹. Prezența subliminală a acestor poete în textele Danielei Hendea e ghicită în dinamica figurală

¹ Iată finalul poemului *The Leash* al Adei Limón: “maybe,/ like the dog obedient at my heels, we can walk together/ peacefully, at least until the next truck comes.”, <https://www.poetryfoundation.org/poem/s/147505/the-leash> [ultima accesare la 6 iunie 2023].

animalieră, însă la autoarea *Acordorului...* și a volumului *H2X* apariția sensului de după travaliul de singularizare a figuralului se produce înăuntrul unei identități complexe, care nu e stimulată din afara ei, cum se întâmplă în *The Fish* (poemul lui Elizabeth Bishop), ci își verifică racordurile cu elementarul, într-o cheie postantropocentristă care discută schimbarea calitativă a relaționării (cf. Braidotti 2016, 92-103). Așa se explică, în *H2X*, transferurile emoționale și cognitive dinăuntrul biologicului ale cărui forme, deși separate, trec prin neobișnuite procese de aglutinare. Același mecanism de transfer funcționează și în cazul relației dintre subiectul poetic și apă, aceasta din urmă externalizând, deopotrivă, angoase, alinări și înfruntări.

Înfruntări se văd și între soluțiile de limbaj la care apelează autoarea, fie prin recurgerea la bilingvism (ca formă de hibridare lingvistică, mult extinsă în comparație cu pemele Anastasiei Gavrilovici, și traumatic înșurubată¹), fie prin crearea de breșe și apoi construirea de punți între fundal (natural) și atmosferă (poetică). Le voi discuta pe rând.

Întâi: bilingve, scrise integral în română sau engleză, pemele reflectă (la nivel lingvistic) anxietatea unui subiect a cărui hibridare identitară e corelată cu o a treia cale, liminară, "the third space" (cf. Bhabha 1994, 36) – spațiu intermediar aflat între două lumi (patria natală și țara de adopție). Concurarea și/ sau interferența lingvistică în cadrul poemelor funcționează (la fel ca în poezia eco a lui Gabi Eftimie, din *Sputnik în grădină*) drept indici pentru o poeticitate dinamică, creativă și negociativă. Nu negatoare. Mă opun, din acest punct de vedere, remarcilor ironice cu privire la „macaronic aesthetic”, care domină un studiu dedicat poeziei lui Derek Walcott (Vendler 1982, 23-27).

Apoi, într-o realitate fluidă, familiară și totuși amenințătoare (căci cum altfel sunt liniile unui rechin care întretaie aerul?), în care controlul văzduhului² se adaugă controlului apei, numerele constituie pilonii în jurul cărora se produc imersuni brutale și reveniri salvatoare – ale omului și ale textului. De exemplu, *Pool Calculator* arată că, spre deosebire de cuvinte, numerele au aceeași valoare chiar dacă sunt utilizate în alte împrejurare:

Vă rog să introduceți măsurătorile în picioare.// Lungimea = 40ft/ Lățimea = 20ft/
Adâncimea medie = 5.5ft// Calculează volumul acestei piscine.// O piscină de aceste
dimensiuni conține/ aproximativ 33.000 de galoane de apă./ = 2.498.371.920 picături

¹ Trauma e, în acest caz, o consecință pusă în lumină de teoriile care susțin că procesele cognitive sunt influențate de categoriile lingvistice. De exemplu, Edward Sapir preia teoria humboldtiană și susține că nu se pot găsi nici măcar două limbi suficient de similare pentru a permite o traducere fără cusur. Cum fiecare idiom reprezintă realitatea în chip diferit înseamnă că efectul este perceperea variată a realității de către vorbitori. (Cf. Sapir 1929, 209).

² S-ar putea glosa aici pornind de la „atmoterorismul” discutat de Peter Sloterdijk. Potrivit acestuia, aerul pe care-l respirăm este "the human's organism's most immediate environmental resource." (Sloterdijk 2009, 29).

de apă x/ 1.67 x 10²¹ molecule de apă.// Toate aceste zerouri la cheremul/ cercurilor concentrice/ ale celui mai nesemnificativ gest. (Hendea 2021, 61).

Oricât de exacte, numerele ating măcar tangențial experiența subiectivă – așa cum apa din piscină, percepută senzorial și mediată cerebral, condensează un fundal și ajunge să oglindească (molecular și figural) sensibilitatea amigdaliană și activitatea corticală.

Prin repetata demontare a clișeelelor de limbaj și prin alternanța concret-abstract (obținută și prin mixarea unor numere cu vocabule care trec printr-un proces de recombinare), vocea poetică impulsionează translocarea. Pe scurt: fixarea într-o tradiție literară, dar și într-o existență convențională (individuală și socială) e pusă sub semnul întrebării. Din motive care țin de viziune, de mișcarea câmpurilor semantice și de procedee (transfer, condensare, hibridare), poemele Daniei Hendea nu sunt ușor accesibile, însă particularitățile lor fac parte din angrenajele care contribuie la construcția unei alte expresivități (postumane?) – ca indiciu al fragilizării sau al fragmentării pluraliste suportate de o anumită viziune despre ce înseamnă expresivitatea.

Nu putem încheia fără a consemna că reînscriserea corpurilor într-o relaționalitate de substanță, ancorată într-o etică postumană și incluzând noi țesături la nivelurile psihice, sociale, microbiologice, ecologice ș.a., produce, în chip firesc, transformări în ceea ce privește discursul poetic și a potențialului său cantitativ de hibridare. În ceea ce privește saltul calitativ pe care l-ar stimula (sau nu) expresivitatea viitorului, formularea unei opinii ferme e prematură.

Volume-sursă

- Gavrilovici, Anastasia. 2019. *Industria liniștirii adulților*. Bistrița: Casa de editură Max Blecher.
 Hendea, Daniela. 2018. *Acordor de terenim*. București: Editura FrACTalia.
 Hendea, Daniela. 2021. *H2X*. București: Editura FrACTalia.

Referințe bibliografice

- Barad, Karen. 2003. *Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter*, in "Signs. Journal of Women in Culture and Society", vol. 28, nr. 3, p. 801-831.
 Benga, Grațiela. 2016. *Rețeaua. Poezia românească a anilor 2000*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
 Bhabha, Homi. 1994. *The location of culture*. London and New York: Routledge.
 Braidotti, Rosi. 2011. *Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York: Columbia University Press.
 Braidotti, Rosi. 2016. *Postumanul*. În românește de Ovidiu Anemțoaicea. București: Editura Hecate.
 Chirian, Rita. 2020. *Lumi autosustenabile*, in „Euphorion”, nr. 1, p. 41.
 Crăciun, Călin. 2020. *Despre debutul Anastasiei Gavrilovici*, in „Vatra”, nr. 8-9, p. 29.
 Dediu, Ana-Maria. 2019. *Nuclee teoretice în postumanism. Trei momente*, in Alex Ciorogar (coord.), *Postumanismul*. București: Editura Tracus Arte, p. 108-112.
 Deleuze, G., Guattari F. 2013. *Mii de platouri*. În românește de Bogdan Ghiu. București: Editura Art.

- Ferrando, Francesca. 2019. *Philosophical Posthumanism*. Preface by Rosi Braidotti. London: Bloomsbury Academic.
- Guesse, Carole. 2019. *On the Possibility of a Posthuman/ist Literature(s)*, in Sanna Karkulehto, Aino-Kaisa Koistinen, Essi Varis (eds.), *Reconfiguring Human, Nonhuman, and Posthuman in Literature and Culture*. New York: Routledge, p. 23-40.
- Haraway, Donna. 1991. *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist Feminism in the Late Twentieth Century*, in *Simians and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.
- Hayles, Katherine. 1999. *How We Became Posthuman. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Jay, Paul. 2014. *The Humanities "Crisis" and the Future of Literary Studies*. New York: Palgrave Macmillan.
- Iovănel, Mihai. 2017. *Ideologiile literaturii în postcomunismul românesc*. București: Muzeul Național al Literaturii Române.
- Pedersen, Helena. 2010. *Education Policymaking for Social Change: a post-humanist intervention*, in "Policy Future in Education", vol. 8, nr. 6, p. 683-696.
- Pop, Andreea. 2020. *Un misfit sentimental*, in „Vatra”, nr. 1-2, p. 31.
- Sapir, Edward. 1929. *The status of linguistics as a Science*, in „Language”, vol. 5, n. 4, p. 207-214.
- Sloterdijk, Peter. 2009. *Terror from the air*. Translated by Amy Patton, Steve Corcoran. Cambridge: MIT Press.
- Tsur, Reuven. 2008. *Toward a Theory of Cognitive Poetics*. Brighton and Portland: Sussex Academic Press.
- Vendler, Helen. 1982. *Poets of Two Worlds*, in "New York Review of Books", March 4, p. 23-27.
- Wolfe, Cary. 2008. *Flesh and Finitude: Thinking Animal in (Post)Humanist Philosophy*, in "Substance", vol. 37, nr. 3, p. 8-36.

Webografie

- Bălici, Mihnea. 2020. *Un alt nou antropocentrism*, in „Observator cultural”, nr. 1003, <https://www.observatorcultural.ro/articol/un-alt-nou-antropocentrism/> [ultima accesare la 4 iunie 2023].
- Soviany, Octavian. 2020. *Omul distopic*, in „Observator cultural”, nr. 1013, <https://www.observatorcultural.ro/articol/omul-distopic/> [ultima accesare la 5 iunie 2023].